

# Aktok szürkületben

„annyira érthetetlenek  
hogy akár le is lehet rajzolni őket”  
Lao-Ce

Akkor festette első jó aktját, amikor már beültették a pészmekerét, tehát erotikus élete arra korlátozódott, hogy naponta többször meghallgatta a Somewhere című dalt Aretha Franklin előadásában, vagy a Négy évszak Tavasz tételét, amit egyébként nem is kedvelt (unt), de az esőre emlékeztette, márpedig ő — Zoltai Zoltán festőművész — csak esős időben tudott — valaha — szeretni nőt. Napfényben nem látott jól, csak szürkületben vagy zuhogó esőben, amikor az esőcseppek kopogásának ritmusa felidézte benne vérnek szívéből szeméig lüktető áradását. Ha záporok idején nem menekült be valami fedett helyre: szívverése annyira felgyorsult, hogy elveszítette az öntudatát. Bár — szerinte — eszméletvesztését ilyenkor, csak a látvány okozta. A látvány. Amit a legtökéletesebben látó emberként látott.

Harmadik infarktusa után kerek égésnyomokat tapogatott ki a testén — dél körül ébredt, tehát még vak volt — tudta, ezek a sebek azt jelentik, hogy a halálból hozták vissza: menthetetlen, csak pár éve, hónapja van hátra. Ötvenegyedik évében járt ekkor.

Háza parkjában, a régi nyárikonyhában volt a műterme, oda költözött ki, hogy haláláig fessen. Kiverette a kis ház nyugati oldalát és beüvegeztette. Délelőtt lemezeket hallgatott — este dolgozott. Zoltán nyakára jártak — mert meg akarták örökíttetni magukat — titkárnők, öntelt balett-táncosnők, olyan utcalányok, akik szaunában frissültek fel két vendég között, s francia pezsgőkben fürdöttek éjjelenként, hogy bőrükből ne a parfümök tompa, hanem az italok bódító illata áradjon, (s fülükben szelíden csilingeltek az ajándékba kapott súlyos fülbevalók) — az ő rúzsos ajkuk fogta be a narancsdzsúzos poharak szélét — s Zoltán nyakára jártak azok a nagylelkű szépasszonyok, akik nyitott könyvvel ölkben, órákig

üldögéltek, vasárnaponként, gazdag férjük könyvtárszobájában — s Zoltán nyakára jártak komoly, híres színésznők is, de a festő mindegyikőjüket visszautasította: Nem tartotta feladatnak őket. Többségük hetekig bolyongott még meztelenül, Zoltán gondozott kertjében, a vizifiksziák, yuccák, leanderek, törpefenyők és őszirózsa-közt.

Zoltai Zoltán egy barátja vásznán látta először Harmati Dorottyát. Hűvös pasztellszíneken feküdt a nő, széttárt lábakkal. Kihívóan szomorú volt.

Zoltán azt érezte — s később sem tudta megmagyarázni miért —, hogy ezt a modellt másképp kell megfesteni: talán erősebb vetett árnyékokkal, hevesebb színekkel, merészebb ecsetvonásokkal, de semmiféleképpen sem így.

Elkérte Dorotya telefonszámát és másnap felhívta. Megegyeztek.

Zoltán szégyellte — legszívesebben Dorottyának sem mutatta volna meg a kész képet —, mégis megengedte modelljének, hogy megnézzé, s a kis nő, ahogy a festő előre sejtette, zavarba jött: fülig pirult, riadtan mellei elé kapta a kezét és az íróasztalon fekvő ruháihoz szaladt, gyorsan felhúzta a bugyiját, bekapcsolta a melltartóját, megfordította és belebújt a pántokba. Leroskadt a kanapéra, amin órákig feküdt mozdulatlanul, fejét hátravetve, akár egy nőnemű barokk szent, aki megtéréséig hipermangán és piritósszagú bordélyokban élt.

— Meg tud kínálni egy pohár itallal? — kérdezte.

— Borom van. Rizling.

— Jó lesz — mondta pihegve Dorotya. Szomorú volt az arca, akár Veronese Lucretiájának. Melltartója selyempántját görgette a vállán.

Zoltán kivette a ötliteres demizsont a hűtőből, s adott a lánynak egy vizespoharat.

— Töltsék?

— Persze — a festőnek a demizson alá kellett nyúlni, hogy önteni tudjon, finoman remegett a keze a fáradtságtól. Csordultig töltötte a poharat, csak a felületi feszültség tartotta benne az italt.

Dorotya ráhajolt és szürcsölt.

Zoltán felemelt az íróasztal mellől egy könnyű tonetszékét, megfordította és lovaglóülésben ráült.

— Egyébként tetszik a kép? — kérdezte.

Dorottya lesütötte a szemét. A kép nem hasonlított rá, a vászon heverő nő öregebbnek tűnt, mint ő, dundibbnak, lógtak a mellei, akár egy nyakánál megfogott kacsa, egy tízéves gyermek kezében, akár a kicsorduló nyál, a száj szögletében.

— Végülis... szép — mondta.

— Mi az, hogy végülis? — kérdezte a festő.

— Hát az, hogy...nem szép.

— Szóval nem tetszik?

— Miért kérdez ilyen hülyeségeket?

— Nem tudom... Igaza van. Csak érdekelt a véleménye.

— Elmegyek. Felöltözöm — motyogta Dorottya.

A festő bólintott.

— Hozom a tiszteletdíját — mondta és elindult az ajtó felé.

Dorottya nem állt fel, ült tovább, ölében a pohár borral. Bár karcsú volt, mégis súlyosnak tűnt, iszonyatosan súlyosnak.

Három napig ült a kanapén.

Aznap reggel, amikor felébredt, az ilyen hideg, tavaszi hajnalokon megszokottnál sokkal több — talán száz, talán kétszáz — lány futkározott meztelenül a kertben, a vizifuksiák, yuccák, leanderek, törpefenyők között.

Dorottya nyújtózkodott, mint egy délutáni, könnyű alvás után, s mosolyogva, szelíden nézte őket.

## 2.

Melindát a Szervátiusz cukrászdában ismerte meg Zoltán.

Estefelé — ha nem esett az eső — mindig elment oda, hogy megegyen egy túrótortát vagy egy gyümölcsös joghurtkosarat és megigyon egy gyenge kávét, cukor nélkül. (Vázlatain gyakran hagyott barna, köralakú foltot a kávécsésze alja.)

Melinda — vasárnap esténként — az ajtóhoz közeli asztalnál ült.

Kavargatta a feketéjét.

Zoltánnak buta arca tetszett meg, szinte csak azért járt a Szervátiuszba, mert megszerette Melinda bambaságát. Úgy érezte, hogy Melinda a szellemi szegénység megtestesítője, az a nő, aki ostoba

még a szerelemhez is, akinek semmi dolga a világgal: nem vágyik mérhetetlen vagyoni, ahogy arra sem, hogy aranyszálakkal átszőtt könnyű selyemruhában, kofferére erősített szalmakalappal bejárja az országokat, megszálljon az olasz riviéra elegáns szállóiban, esténként beüljön a bárba és Glenfiddich whiskyt rendeljen, stoppal felmenjen Párizsig vagy Tolsztojt olvasson nyugágyban fekvé, egy kenyai udvarház tornácán.

Zoltán skicceket készített. Megpróbálta eltalálni Melinda duzadt amorett-ajkainak ívét. A nő felállt és odament hozzá.

— Engem rajzolt le? — kérdezte bátortalanul.

A férfi felnézett.

— Igen — felelte.

— Megnézhetem?

— Igen.

Melinda közel emelte szeméhez a rajzokat és nevetett.

— Kitűnő emberismeretre vall — mondta. Leült Zoltánnal szembe, a székek szinte a szélére, keresztbe vetette a lábait és előrehajolt:

— Régóta figyel engem, igaz?

— Igaz.

— Maga festő?

— Igen — felelte Zoltán — szeretném lefesteni magát.

Melinda kiemelkedett szorongó pózából, a szék háttámlájára rakta a karját. Nevetett.

— Nagyban?

— Nagyban.

— Egészen nagyban?

— Úgy!

A nő megcsóválta a fejét és a tarkóját simogatta:

— Lehet, hogy csak provokálni akart... ráadásul be is jött.

— Csak lefesteni szeretném.

— Én is ezt mondanám.

— Csak egyszer.

— Végülis — mondta Melinda. Kicsit megemelte a vállait — Még úgyse festett le senki.

Másnap esett az eső, így már délelőtt megkezdték a munkát.

Melinda ugyanolyan fesztelen volt pucéran, mint felöltözve. Ha Zoltán megengedte, hogy lazítson: kacagva rázogatta a karjait vagy lefeküdt a parkettázott padlóra és biciklizett.

Malátaszaga volt a bőrének.

A férje — vagy, ahogy ő mondta, minden gúny és harag nélkül: ura és parancsolója — sokat ivott, s Melinda — mivel úgy gondolta, hogy csak a szomorú emberek isznak egyedül — esténként együtt sörözött a nyomorék férfival, akinek gyermekkorában — a Szabadság-hídnál — vágta le mindkét lábát a villamos. A férjének — éjféltre — ecetszagú lett a lehellete a sok alkoholtól — lefekvés előtt felesége meztelen mellei közé hajtotta a fejét és jóízűen bőfögött, akár egy nevetlen gyerek, s Melinda nevetett közben, mintha csiklandozta volna a bőfögés meleg szele, kezébe fogta férje fejét, hogy csókolózzanak, ingerelje a férfit, aki álmosan tűrte, hogy levetköztessék és ráüljenek: mindig felnyársalt csirke pózban szeretkeztek, csak az utolsó pillanatokban cseréltek helyet, mert Melinda nem szerette látni férje csonkolt lábait. A vonzolóadásban és tolokocsihajtásban megizmosodott felsőtestre támaszkodott, s a keleti nők lassúságával mozgott, késleltetve a férfi erős orgazmusát, aminek eredménye olykor egész hasát ellepte és kis, gyantás tavat képezett a köldökében.

Reggelre mindig meghagytak két üveg sört, hogy elmúlasszák a gyomorégést és a szomjúságot, amelyre elkerülhetetlenül felébredtek hét óra tájban.

Amikor a kép elkészült, Zoltán megfordította az állványt. Melinda előrehajolt és hunyorított.

— Miért sírok rajta? — kérdezte csodálkozva.

— Nem sír ... csak szomorúra vettem — felelte a festő.

— Nézze meg innen. Tisztára olyan, mintha sírnék!

Zoltán leült a kanapéra, az összekuporodó nő mellé.

— Tényleg úgy tűnik.

— Sohasem szoktam sírni — mondta Melinda öntudatosan.

— Nem tehetek róla, én a szép nőket, az igazán szépeket, akiket már messziről fel lehet ismerni, a nevetésükről, furcsamód... mindig szomorúnak láttam.

Tudja, állandóan vigasztalják őket...

— Tudom.

— ...őket kísértik meg leggyakrabban, s nekik kell a legnagyobb kevélység az ellenálláshoz... Szerintem senki nem vágyik úgy magányra, mint ők. Nem tudom elégedettek e vagy ők az igazán elégedetlenek. De nagyon kíváncsi lennék rá.

Elégedettek vagy elégedetlenek? Maga biztosan tudja, Melinda.

— Bolondok mind — felelte a nő és szépen nevetett.

Bár Zoltán nem akart beleszeretni, mégis mosolyfakadtig bámulta modelljét.

„Emlékezni fogok a hangjára. A hangja fog legjobban hiányozni a harmóniából.” — gondolta a festő és meg szeretne volna semmisíteni a képet, amelynek, már akkor, a Síró asszony címet adta.

Zoltán elkövette azt a hibát, hogy Melinda után ment.

Egy lakótelepi játszótéren ült a nő. A homokozó szélén. Férje a tolokocsiban aludt, hátravetett fejjel.

„Távolsági buszokon alszanak így az emberek” — gondolta Zoltán. Melinda játszott. Négykézlábra ereszkedett és a környékbeli gyerekek ráültek a hátára. A padokon beszélgető, kötögető, keresztretjvényt fejtő, vakarózó szülők tartották szemmel őket. Melinda férje fölébredt, s szemrehányón nézte a festőt. Zoltán zavarba jött, de pár percig még ott maradt a téren.

A halálra gondolt.

### 3.

Zsani volt a legcsúnyább nő, akit Zoltán lefestett. Jane Morriss-ra, a preraffaeelliták kedvenc (vörös hajú) modelljére hasonlított — rombusz alakú, otromba szája volt.

Zsani nem szeretete a férfiakat, tehát sok ideje maradt olvasni. Mégsem volt művelt: nem tudta megjegyezni a művek címét és az írók nevét.

— Következő életemben kutya leszek — mondta egyszer Zoltánnak — Sok bűnt követtem el.

— Milyeneket? — kérdezte Zoltán.

Zsani összefogta a haját, elengedte és megrázta a fejét.

— Nem mondhatom el a bűneimet! — felelte.

— Legalább egyet!

— Rendben... — bólintott — Egy reggel lementem telefonálni. Nem volt sürgető dolgom, s annak ellenére, hogy december volt, nem volt túlságosan hideg. Órákig várhattam volna. A fülkében egy szőke, három év körüli kisgyerek és egy nő állt. Az asszony egy noteszben lapozgatott, a kislány engem figyelt. Amikor ránéztem, mosolygott. Tudja, a nők mennyit telefonálnak. Hogy milyen sokáig tudnak csevegni... Na, az az asszony mindenkin túltett, több cigit is elszívott beszélgetés közben.

Gondoljon bele, egy cigi legalább három-négy percig tart. S közben mindig volt némi szünet.

Kezdtem fájni. Arra gondoltam, ha a kislány elesne és megütné magát, az anyja abbahagyná végre a beszélgetést.

Abban a pillanatban megcsúszott a gyerek és beütötte az orrát. Erősen vérzett. A nő felkapta és kirohant vele a fülkéből. Odastraladtam hozzájuk, hogy segítsék, de az asszony rámmordult:

— Hagyjon békén — mondta. Szájszája volt. Enyhe. A cigarettauktól. Talán csak azért éreztem meg, mert láttam a lehelletét.

Hirtelen azt sem tudtam, kit akartam felhívni. Nem is telefonáltam.

Zoltán bólogatott.

— És mi volt előző életében? — kérdezte.

— Héra — felelte Zsani.

— A tehénszemű Héra?

— Az aljas Héra — igazította ki Zsani — az aljas és féltékeny Héra. Tudnia kell, ha megörökít.

„Ez a nő bolond” — gondolta a festő. S bolond nőt festett. Szürke kalappal.

#### 4.

Zoltán utolsó modelljét Rékának hívták. Réka szőke volt, mégis feltűnően szép.

Vakon született. Arról álmodott, hogy arcokat érint. Férfiak szemének és szájának alakját tapintja ki mutatoujjával. Esténként egy vékony, néger fiú olvasott fel neki a Bibliából. Ha nem volt rajta fekete szemüvege, nem nyitotta ki a szemét — így Zoltán sohasem tudta, mikor van ébren és mikor szendereg.

Órákig vetkőzött. Harisnyáját komótosan görgette le a combján. Mindent nagyon lassan csinált. Ráért. Zoltán szerette nézni.

Együtt vacsoráztak munka után. Réka könnyed lomhasággal emelte szájához a falatokat. Ritkán szólt. Karpereceit és haját igazgatta, mint a hiú nők, pedig a tükörről csak annyit tudott, hogy hideg és nincs a lakásában.

Ahogy hiányzott Réka szeméből mások tükörképe, úgy hiányoztak szívéből a felesleges érzelmek is: csak a hit volt benne, a hit Krisztusban, a Megváltóban.

Imádkozott azokért, akiknek karbol és hyposzagú volt a kabátja, mert a kórházból tértek haza, azokért, akiknek meleg volt az arca a sírástól, azokért, akiknek csirke és döglött halszaga volt, mert a piacra jártak ételmet lopni vagy koldulni, azokért, akiknek poshadt szag áradt a ruhájukból, amit szabaduláskor visszakaptak, azokért, akik erősen szorították a másik kezét, mert féltek, hogy szerelmük elmúlik és akkor már szeretetre is képtelenek lesznek, imádkozott a magányosokért, akik lecsüggesztett fejjel ültek a villamoson és magukra főztek, és imádkozott a reggel kávészagú járókelőért, akik megfogták a kezét és együtt várták meg vele, hogy a lámpa zöldre váltson. Minden mozdulata megtérésre hívott — s mint aki tudja, hogy akit megtérésre hív, annak bűneit és fájalmát is magára kell vennie: úgy viselte a rá kimért szenvedést.

Réka, ha szépnek nevezték — kacagott, mert ő csak a liliumok heves illatát találta szépnek, a fák öreg törzsét, a nyári reggeleken a fűszálak hűvösségét, a Biblia mondatait vagy a néger fiú kántáló, bariton hangját.

Zoltán szeretni kezdte a maga idétlen, feltételes vakságát: a verőfényes délelőttöket.

Már semmi másra nem vágyott csak arra, hogy megörökítse Réka mozdulatait.

Arra gondolt — vacsora közben —, hogy Réka vaksága szebb az övénél: mert abban a vakságban már érezni a tér súlyát, az őszirózsa és a leanderek lehelletét, hallani azokat a szavakat, amelyeket a szél borzolta fák susognak, az állatok neszéből tudni lehet a színüket és sejteni lehet az est illatában a közelgő vihart.

Észre sem vette, hogy Réka nézi őt. Felemelte a fejét és először látott bele a lány üres szemgödreibe.



Kezét a szájára kellett tapasztania, hogy ne kiáltson fel.  
Visszament a műterembe. S még dolgozott a képen.

## 5.

Egy szerda délután kiült a kertjébe, megörökíteni dédelgetett növényeit.

Esett az eső.

Felállította az állványt, rátette a vásznat s kikevert egy bruegheli színt.

**Zoltai Zoltán festőművész vallomása nőkről gyerekkoráról  
katolikusságáról  
avagy az alkotó gyónása**

*melléklet az Aktok szürkületben című novellához*

„Valahogyan mégiscsak vallásos nevelést kaptam, bár anyám istentagadó volt.

De faluban, gyerekek közt, alig tíz évesen, nem lehettem más, mint hívő. A többi velem egykorú fiú — hittanra járt, és bár én nem mehettem el velük, mégis mindent tudtam, amit ők. Elmondták.

A paphoz eljárhattam játszani. A templomkertben fociztunk, ott építettünk várat magunknak, ott vívtuk indián-kóboj csatáinkat... bár a háborús játékokban rám mindig a kém szerepét osztották ... szerettem is kém lenni. A kémmel mindenki barátságosan viselkedik, ha tudja, hogy kém. A pap kedvelt engem. Meg akart nyerni a közösség számára. De a római katolikusság felé nem hajlottam, csak a vallásosság felé. Illetve még ahhoz is túl fiatal voltam — egyszerűen csak hittem. Könnyebb volt megérteni a világot. De az is lehet, hogy nehezebb. És éppen ezt szerettem benne.

Később anyám hatása alá kerültem és azt hangoztattam, hogy Isten nincs. Később azt, hogy Isten halott. Voltairet olvastam, Dürrenmattot, Savigny jogtörténeti munkáit, Camust, Ionesco és Strindberg drámáit... no meg persze Freudot... akit akkor még értettem. Megátalkodott, pimasz freudista voltam.

Lelkiismeretfurdalás nélkül csaptam a szelet a szép és a ronda lányoknak, akiket talán sajnálatból szerettem, talán azért, mert balga módon azt hittem, hogy könnyebb meghódítani őket és melegebb, mélyebb a ragaszkodásuk.

De mint mondtam — vallásos nevelést kaptam. És egyre nehezebb volt zülleni... azt hiszem ez a jó szó... zülleni. Másnap egyre szomorúbban ébredtem fel az olyan nők mellett, akiket nem szerettem, és csak szeszélyből vagy hiúságból izgattam, szelídítettem. Sokszor okoztam fájdalmat?

Nem tudom.

Úgy éreztem sokszor okoztam fájdalmat. Voltam olyan ostoba, hogy Don Juan becsületességéről gondolkozzam. Valamit nem értettem meg. Elment a hódítástól a kedvem.

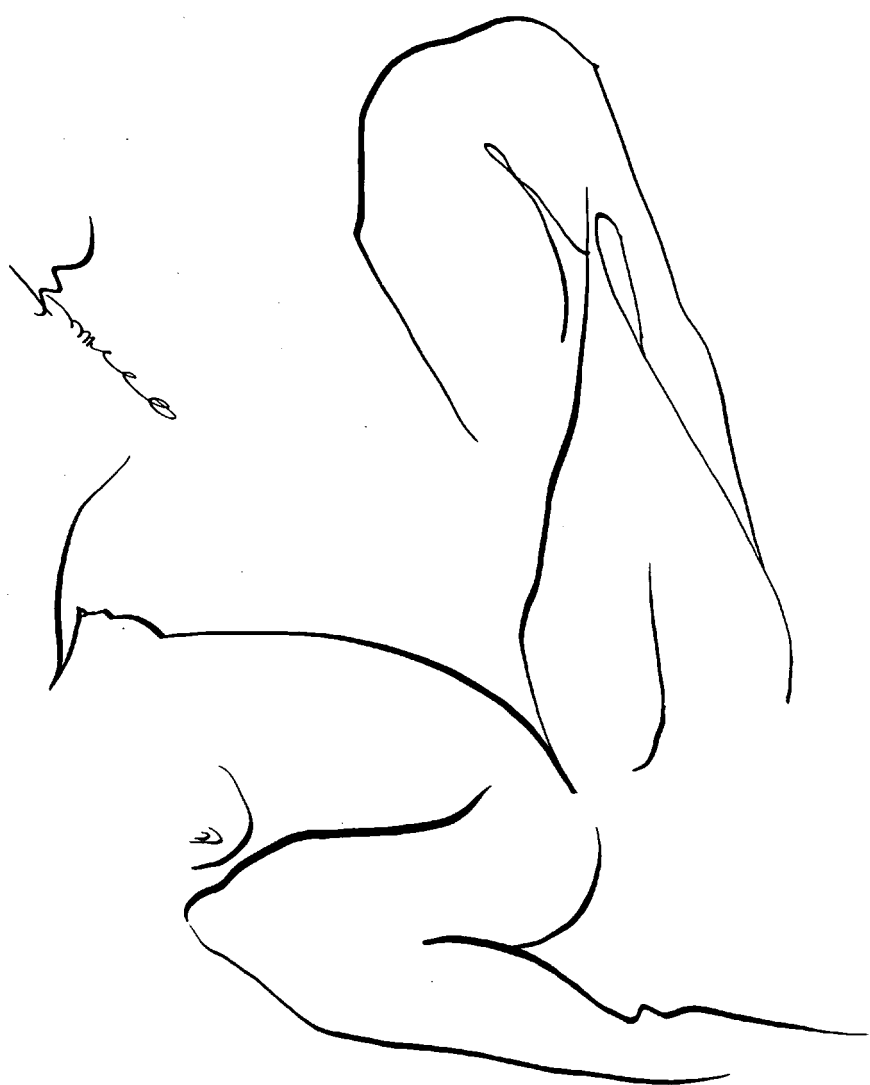
Meg szerettem volna házasodni. De akkor már festő voltam és nem lett volna célszerű — nem is ez a legjobb szó — nem lett volna okos dolog, belebolondulnom valakibe annyira, hogy több időt szánjak rá, mint a képeim készítésére.

Nők nélkül mégsem lehetett.”

*Szeged*

*1993. márc.–ápr.*

*Kolozsi László*



Bohus Károly: Akt